

ЗА ДА НЕ ЗАБРАВЯМЕ

Мария Добрева, фондация „Вигория“

Европа и светът отбелязаха сто години от края на Първата световна война. На 11 ноември 2018 г. лидери от над 80 страни се събраха в Париж на възпоменателната церемония, посветена на годишнината от войната.

Във връзка с тази годишнина, в добруджанския областен град Добрич, на 13 и 14 ноември се проведе Национална научна конференция на тема „Добруджа в края на Първата световна война“, с организатори: Регионален исторически музей, Добрич, Областният управител, Община град Добрич и Добруджански научен институт. Събитието се проведе под патронажа на Красимир Каракачанов – министър на отбраната и председател на националния комитет за отбелязване на 100 години от Първата световна война и участието на България в нея.

Защо точно в Добрич се събра авангардът на българската историческа наука? Добруджа е районът на България, който най-много е пострадал в периода около Първата световна война. Балканката (1912 г.) и Междусъюзническата война (1913 г.) ангажират българската армия на бойни линии далеч от Добруджа. От това се възползва северната ни съседка, Румъния, която навлиза в Добруджа през юни 1913 г., и без бойни действия, завладява български територии. С Букурещкия мирен договор от 28 юли 1913 г., България е принудена да отстъпи на бившите си съюзници по-голямата част от Македония, а на Румъния – Южна Добруджа.

Годишите на Първата световна война (1914–1918 г.) са особено драматични за населението в Добруджа, житницата на България. Южна Добруджа е във владение на Румъния от 1913 г. През септември 2016 г. българската войска започва военни действия за освобождаването на този район. Но преди това се случва нещо страшно за мирното население от Южна и Северна Добруджа. Под прикритието на Първата световна война, подготвяйки се отново за военни действия с България, румънското правителство е извършител на едно несправедливо деяние, което историята не бива да „забравя“. Но най-вече обикновените хора – роднини и съселяни на „откараните“, добруджанци и жители на Република България – не трябва да позволяваме времето да изтрие от паметта на идните поколения един исторически факт, който е свързан с много страдания, глад, побоища и смърт на добруджанци – невинни мъже, жени и деца, от български, турски и друг произход, попаднали в многобройните групи на „откараните“. Демонът на войната в Европа, но и целенасочената политика, която Румъния повежда още от 1913 г., за заграбване на цяла Добруджа, придават нехуманна окраска на действията на румънските военни и служители, които е трябвало реално да извършат „поставяне на колене“ на хора трудолюбиви и миролюбиви, които несправедливо се оказват в графата „врагове“. През август 1916 г. се започват масови репресии над мирно население. Не се води никаква точна статистика, но наличните архивни документи показват, че „откараните“ от Южна и Северна Добруджа са десетки хиляди – около 40 000. Две трети от тях са убити още по време на пътя или намират смъртта си в концентрационните лагери в румънската част на Молдова – далеч от военните действия между Румъния и България, които започват септември 1916 г. Изпитанията за добруджанци с нерумънски произход са невероятни. В румънската армия има мобилизирани българи от Северна Добруджа, принудени да воюват срещу българската войска. Роднини на тези мобилизирани добруджанци попадат в списъците на „откараните“ – за гаранция. От Южна Добруджа много добруджанци от български, турски и друг произход, са задължени през август 1916 г. да извезят от собственото зърно с колите си към Северна Добруджа, уж да се продава, но скоро разбират, че са измамени. В хаоса на военната обстановка, страданията на невинните жертви като че ли губят стойност. И така хиляди починали мъже, жени и деца в този период остават без гроб. Те са били заравяни в общи гробове, като наоколо терените са разоравани, за да не остане никаква следа от лобните места. Завърналите се оцелели репресирани, след края на Първата световна война, разказват за невероятните страдания, които са преживели в лагерите.

През 2000-та година излиза от печат книгата на Радостин Мирков – „Кървавата бразда на Добруджа“, с автентични спомени на завърна ли се „отвлечени“. Наследниците на откараните с вълнение разгръщат страниците на публикувания в нея „Мартиролог“ – списъци на жертвите на репресиите, които за съжаление не са пълни и през 2001 г. бе открита първата паметна плоча в с. Гурково, община Балчик, с имена на добруджанци, жертви на румънските репресии. Този исторически факт е признат от държавата в лицето на президента Георги Първанов, който на 23 август 2006 г. откри паметна плоча в гр. Каварна, заедно с тогавашния кмет Цонко Цонев. Изказването на президента завърши с думите: *В Европа трябва да влезем със своята ясна идентичност. И това предполага на първо място да знаем, да помним историята си – така, както ни учеше Паусий... Дълбок поклон пред светлата памет на героите – мъченици на Добруджа!*

Будната съвест на днешните добруджанци е в основата на вече реализираните в Южна Добруджа над 20 мемориални знаци на почит към жертвите на репресиите. Мемориалната градина „Неовършеният харман“ в с. Житен, дело на много хора, но с безспорно големите заслуги на инж. Гено Генов, е един внушителен знак на синовна признателност и почит към жертвите, мирно население,

На 16 ноември 2018 г. в с. Дропла, община Балчик бе открита паметна плоча „В ПАМЕТ НА ДОБРУДЖАНЦИ, ЖЕРТВИ НА РУМЪНСКИТЕ РЕПРЕСИИ ПО ВРЕМЕ НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА“. На нея са изписани 89 имена от четири села – с. Търновка и с. Той куюсу (сега махали на с. Дропла), с. Ресилер (Ралица), Балчишко и с. Фрекацей (Тулчанско), част от наследниците на които живеят в с. Дропла. Изработването на мемориалната плоча и тържеството по откриването са финансирани изцяло от частни лица – наследници на репресираните, членове на Инициативния комитет, жители на селото. Кметството на с. Дропла и читалищното ръководство, със съдействието на фондация „Вигория“, организираха тържеството по откриване на мемориалната плоча. Независимо от студа и първия сняг, дойдоха много хора – официални гости, наследници на репресираните, жители на с. Дропла, кметове от други селища, добруджанци. Паметната плоча бе осветена от двама свещеника – отец Велико (Добрич) и отец Василий (Каварна). Самото откриване бе извършено от кмета на селото, Денчо Попов, а трикоцветната лента прерязаха областният управител Красимир Кирилов и заместник кмета на Община Балчик, Димитрин Димитров, асистирани от Гаврил Димитров и Анна Бербенкова – наследници на репресираните и обществени дейци. След отдадената почит с минута мълчание и полагане на венци и цветя, тържеството продължи в залата на Читалището. Там малките изпълнители от детската градина стоплиха атмосферата със сладкогласите си изпълнения на стихове и песни за Родината. Тържеството продължи със слово на кмета, който бе и председател на Инициативния комитет. Словото на доц. д-р Благовест Нягулов, заместник директор на Института за исторически изследвания към БАН, София, бе изслушано с голям интерес от присъстващите. Отбелязвайки накратко историческите факти, той каза, че всяка зряла нация трябва да прочете миналото без омраза, с почит към жертвите и с поука за бъдещето. „Най-мрачните страници от човешката история, заяви той, са свързани с насилие над мирното население.“

След изпълненията на певиците от фолклорна група „Ален божур“ към читалище „Велко Ангелов 1940“, със секретар Стефка Димитрова и председател Николай Маринов, и рецитираното есе „Колко скъп е мирът“ от писателя-арендатор Георги Балабанов, бяха раздадени грамоти от кмета на всички дарители, участвали във финансирането на това събитие.

С откриването на поредния възпоменателен знак, добруджанци изразиха волята на признателните поколения да се поддържа жива паметта за историческите събития, които са се случвали по тези земи, и за хората, които са били невинни жертви на една историческа несправедливост. Тези мемориални плочи и комплекси в Южна Добруджа са знак не само на почит към жертвите на репресиите през 1916-1918 г., но и на стремежът да не се прекъсва нишката на родовата и национална памет. Съвременните поколения, посрещайки новите предизвикателства, трябва да се стремят да осмислят минало и настояще и да търсят пътища на мирно съвместно съществуване, на базата на взаимен обмен във всички сфери на обществен и икономически живот със съседните страни и страните в рамките на Обединена Европа и света.